

Қазақ Ұлттық Аграрлық Университеті
Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы
министрлігі

Кафедра: Клиникалық ветеринарлық медицина

Тақырыбы: Ветеринариялық хирургияда кездесетін
терминдердің, сөз тіркестерінің мен теңдеулердің
қазақша атаулары, баламалары және ветеринария
ісінде қолданылуы.

Орындаған: Есімбек Айым

Тобы: ВМ-209П

Тексерген: Турасбаева Ш.

Алматы 2015

Жоспары:

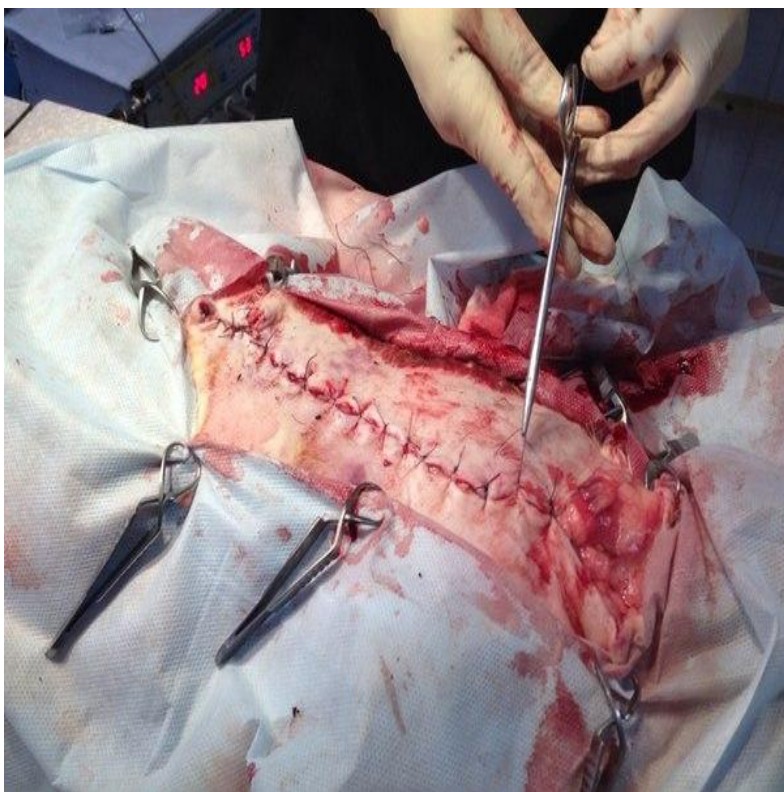
1. Пәннің жалпы мазмұны
2. Лексикалық минимум
3. Сепсис
4. Пішу
5. Абсцесс
6. Экстирпация
7. Аспирация
8. Гидратация
9. Ісік
10. Грек приставкалары
11. Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

Пәннің жалпы мазмұны

Хирургия – гректің екі сөзінен алынған. «Cheur ergon»: «хиер» - қол, «ерго» - әсер ету. Қазақша ота жасау. Бұл алғашында хирургиялық ауруларды қолмен ота жасап емдеуге қатысты қолданылған тарихи ұғым. Қазір хирургияның ауқымы аса кең. Хирургиялық ауруларды анықтау мен емдеуде сан алуан заманауи құрал жабдықтар, техникалар, дәрі – дәрмектер, әдіс тәсілдер кешені қолданылады.

Осыған байланысты медициналық және ветеринариялық хирургияның көптеген арнайы бөлімдері пайда болып дамуда.

Оның ең күрделісі қан тамыры хирургиясы, нейрохирургия, трансплантация хирургиясын атауға болады. Студенттерге ветеринариялық хирургия 3 бөлімге бөліп оқытылады.

Олар: ветеринариялық хирургия-
1 - оперативтік хирургия, ветеринариялық хирургия
2 - жалпы хирургия және ветеринариялық хирургия
3 аймақтық хирургия.

Лексикалық минимум (жай және туынды сөздер)

1. abscessus, us m – абсцесс, ірің
2. cancer, cri m – рак, қатерлі ісік
3. caries, ei f – кариес, шіру
4. colica, ae f – колика, шаншу
5. coma, atis n – кома, естен тану
6. comatosus, a, um – коматозды
7. cysta, ae f – киста, жылауық, сарысу
8. cystosus, a, um – кистоздық
9. diabetes, ae f -диабет diabeticus, a, um –
диабеттік
10. eczema, atis n – экзема, теміреткі

1. fractura, ae f – сынық
2. gangraena, ae f – гангрена gangraenosus, a, um – гангренозды
3. glaucoma, atis n – глаукома
4. hernia, ae f – жарық hernialis, e – жарықтық
5. icterus, i m – сары ауру
6. ileus, i m – ішектің өтпеуі
7. infectio, onis f – инфекция, жұқпа
8. infectiosus, a, um – инфекциялық, жұқпалы
9. inflammatio, onis f – қабыну
10. morbus, i m – ауру
11. oedema, atis n – ісіну

1. paralysis, is f –паралич, сал
2. aralyticus, a, um –паралитикалық, салдық
3. paresis, is f –парез, жартылай сал
4. pneumonia, a f –пневмония, өкпе қабынуы
5. spasmus, i m –спазм, түйілу
6. spasticus, a, um –сіреспелік
7. trauma, atis n –травма, жарақат
8. traumaticus, a um –травмалық, жарақаттық
9. ulcus, eris n – жара
10. ulcerosus, a, um – жаралық
11. varix, icis m, f –кеңейген көк тамыр

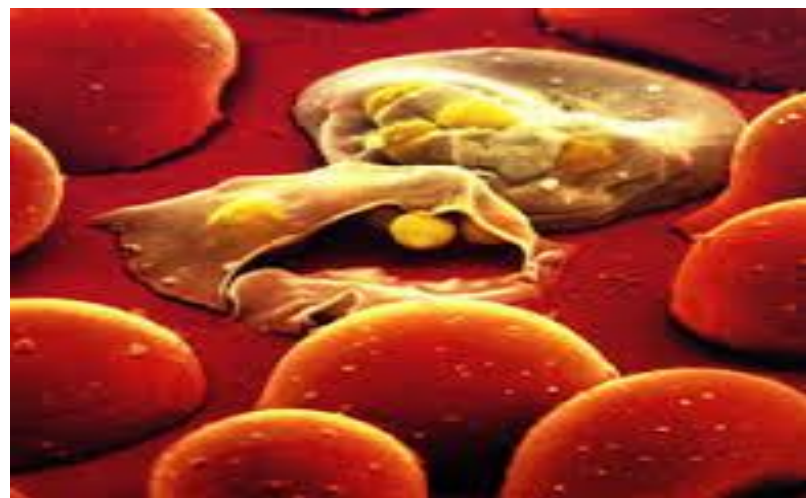
1. varicosus, a, um – варикоздық
2. volvulus, i m – ішектің түйілуі
3. acutus, a, um – жедел
4. benignus, a, um – қатерсіз
5. diffusus, a, um – диффузды, жайылған
6. infantilis, e – инфантильді, балалық
7. juvenilis, e – ювенильді, жас өспірімді
8. malignus, a, um – қатерлі
9. senilis, e – сенильді, кәрілік
10. chronicus, a, um – созылмалы
11. purulentus, a, um – іріңді

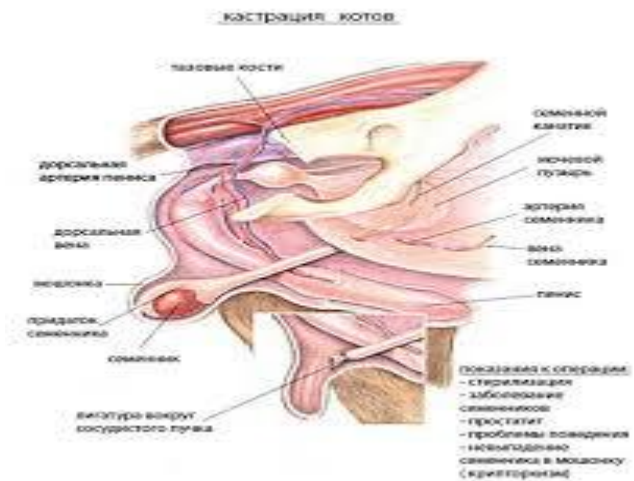
Сепсис дегеніміз- қанның шіріп улануын айтамыз.

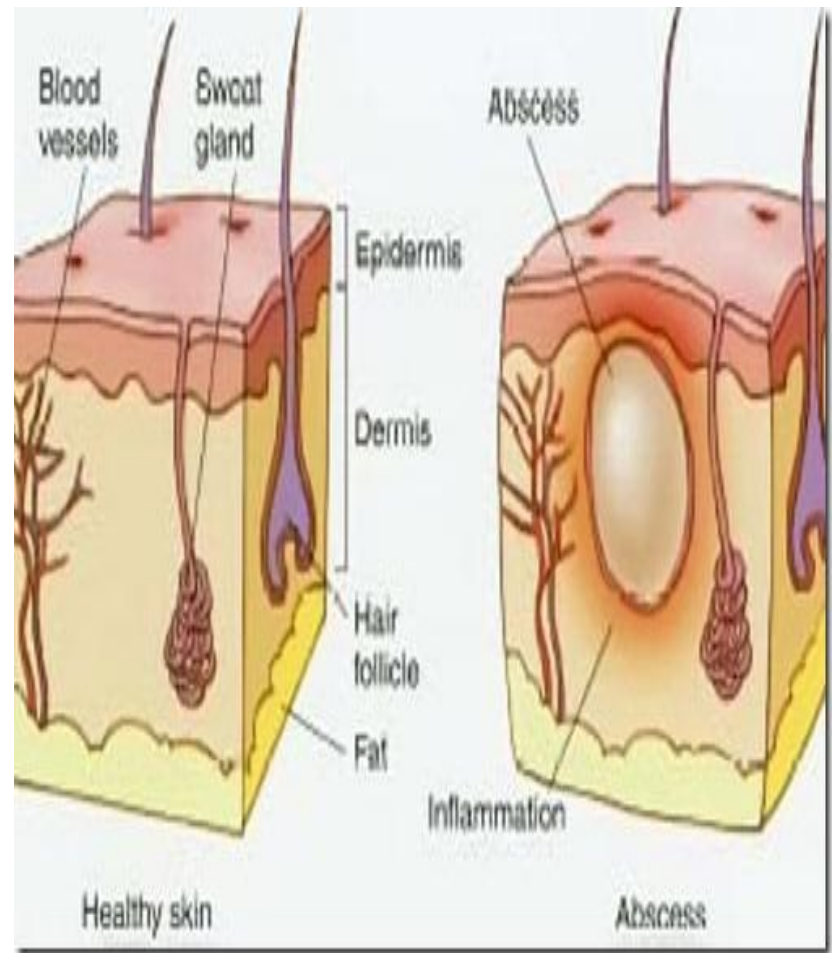
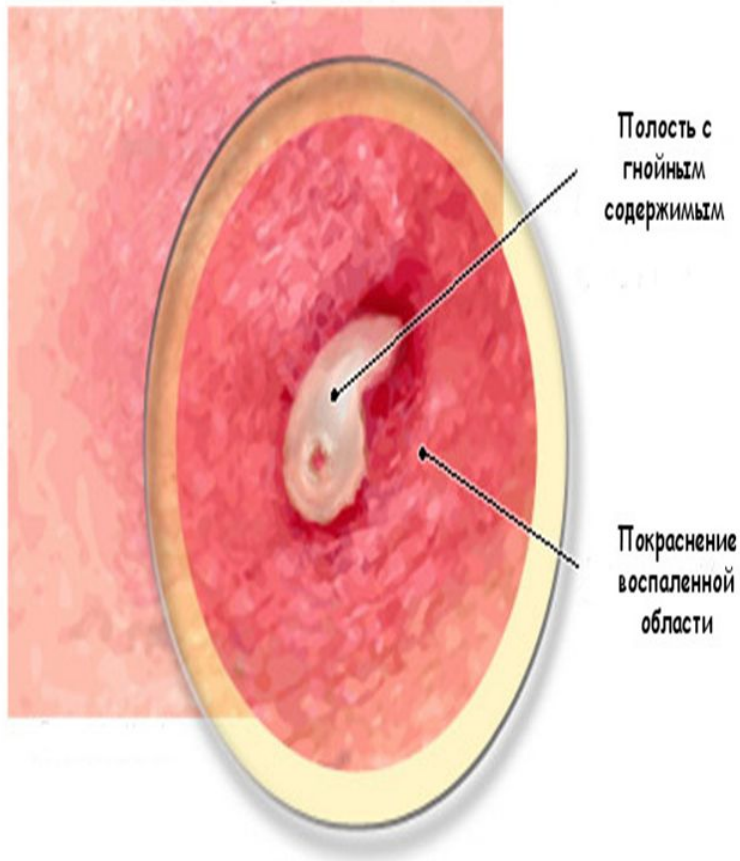
Рис. 2. Частота развития тяжелого сепсиса у больных хирургического профиля с инфекционными осложнениями

Пішу – жыныс бездерінің қызметін жасанды түрде тоқтатуы.

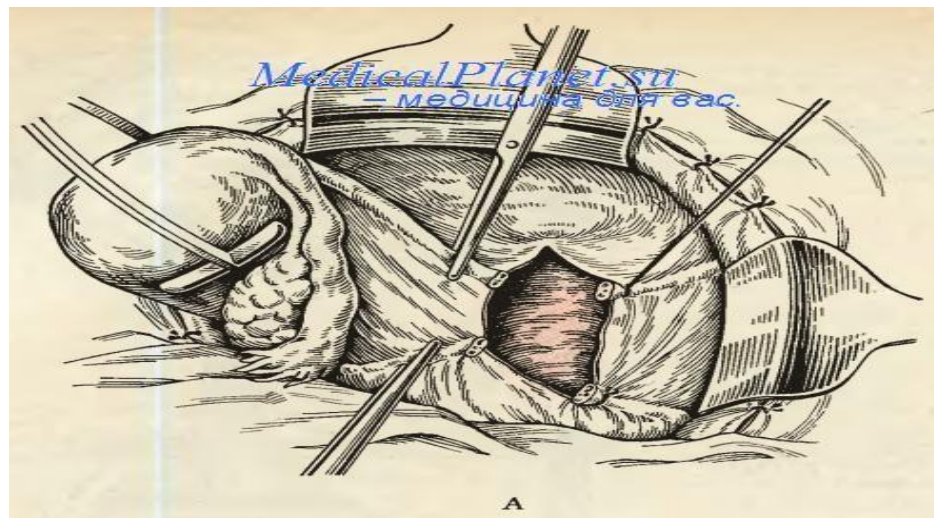

Абсцесс деп- ұлпалардың шектелген іріңнің қуыс жасап қабынуын айтады.

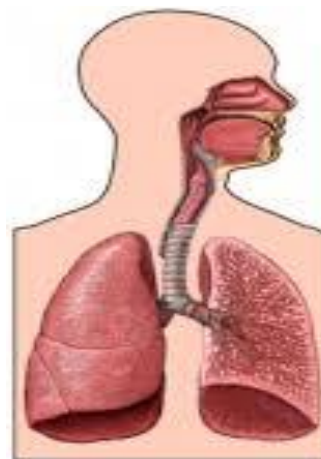
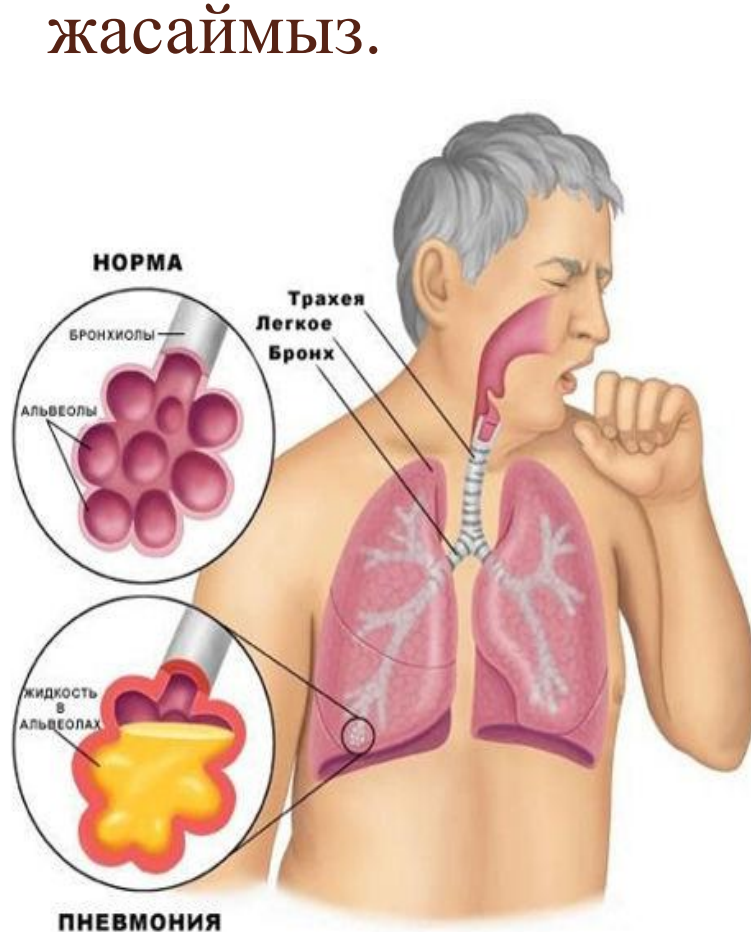

Экстирпация- қабымен түгелдей сығып алып тастауды айтады.

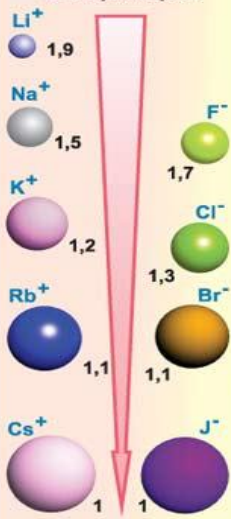
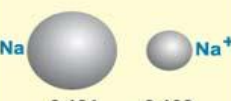
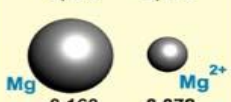

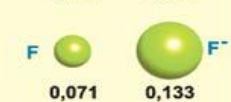
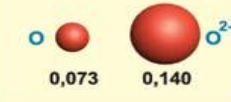
Аспирация- шприцті алып өзегі кең инені жалғап, жұмсақ жерге пункция жасаймыз. Инемен ірінді сорып аламыз. Бітеу жараны шприцпен алып сорып,антисептикалық ерітінді жасаймыз.

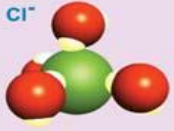

Гидратация – жарада болатын қанның белок бөліктері ұлпаның сыртына сүзіліп шығады, тотығу қалпына келтіру процесі нашарлайды.

6 РАСТВОРЫ. ЭЛЕКТРОЛИТИЧЕСКАЯ ДИССОЦИАЦИЯ
ГИДРАТАЦИЯ ИОНОВ

Размеры атомов и ионов (нм)	Модели молекулы воды	Зависимость энергии гидратации ионов от их размеров
<p>Li</p> <p>0,157 0,074</p>	 <p>H₂O</p> 	
<p>Na</p> <p>0,191 0,102</p>		
<p>Mg</p> <p>0,160 0,072</p>	 <p>Модель иона гидроксония H₃O⁺</p>	
<p>F</p> <p>0,071 0,133</p>		
<p>O</p> <p>0,073 0,140</p>		

Модели гидратированных ионов

<p>Na⁺</p> 		<p>Cl⁻</p>
---	---	---

Гидратная "шуба"

ХИМИЯ EDUSTRONG

2. Выявление

- Гидратация – реакция присоединения молекулярной воды.

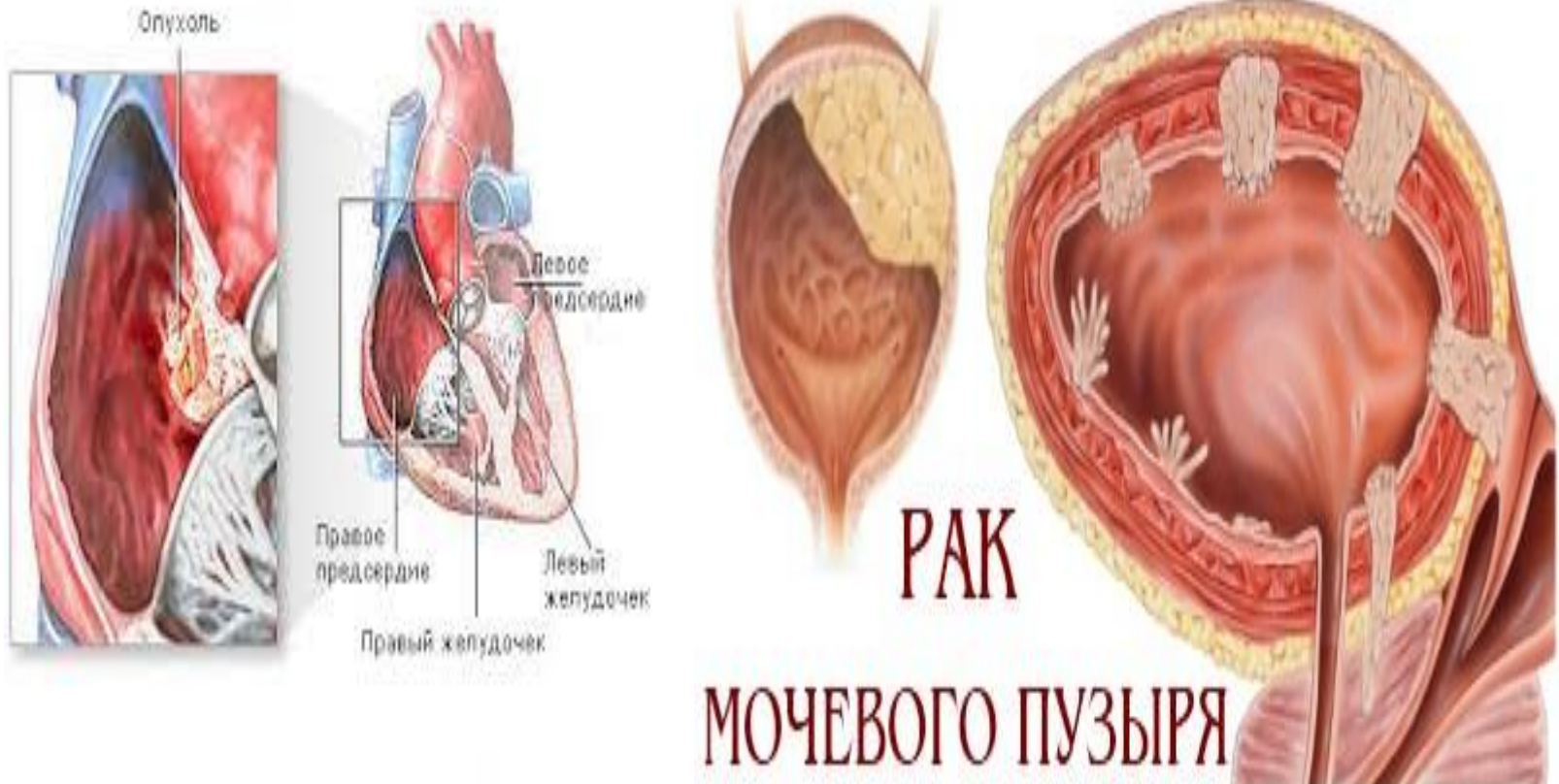
Пример: образование гипса за счёт его безводного аналога – ангидрита:

$$\text{CaSO}_4 + 2\text{H}_2\text{O} = \text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$$

- Гидролиз – обменное разложение вещества с образованием гидроксилсодержащих минералов.

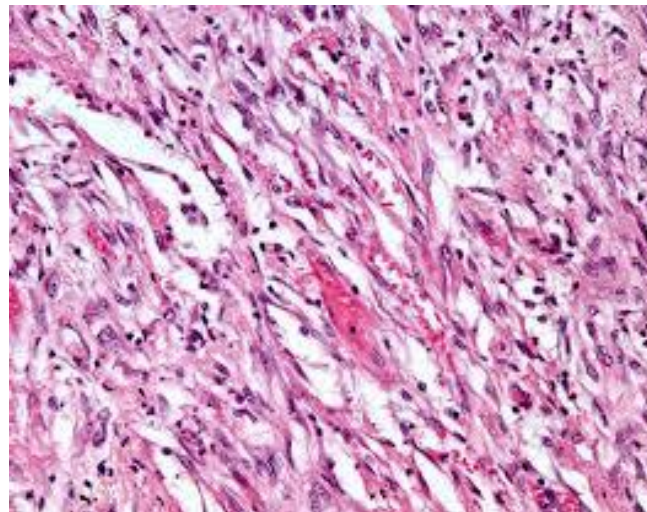
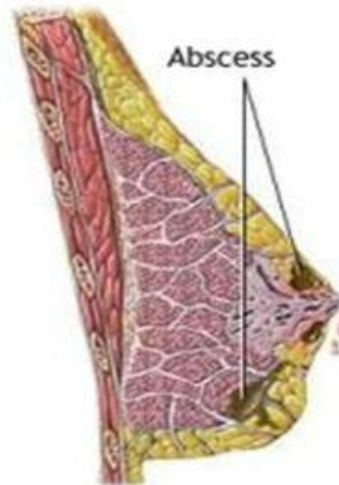
ХИМИЯ

Ісік дегеніміз –клеткалардың
тоқтаусыз шексіз көбеюімен
сипатталатын сырқаттық процесс.

Абсцесс - деп ұлпалардың шектелген ірінді қабынуын айтады.

Caries, eі f – кариес, шіру

Астың дұрыс қорытылуы үшін тістердің сау болуы кажет. Ауру тістер микробтардың жиналатын орны. Тістер ауруының жиі кездесетіні парадонтоз және кариес. Екеуінде де тістің бұзылу себебі тіске бактериялардың жиналуы. Парадонтоз да тісті ұстайтын дәнекер ұлпаны қабындырады және бұзады. Микроорганизмдер тістің кіреукесін (эмалін) және дентинің пульпасын зақымдайды. Бұның себебі азық-түлік заттардың құрамында көп мөлшерде қанттың болуы және жеке бастың гигиенасын сақтамау.

cysta, ае f – киста, жылауық, сарысу

– әртүрлі патологиялық процестің нәтижесінде тіндер мен органдарда пайда болатын іші сұйыққа толы қуыс; қатерсіз ісіктің бір түрі. Киста, көбінесе, әйелдердің аналық безінде және бүйрек, бауыр, қалқанша және ұйқы бездерінде (паренхиматозды организмдер) орналасады. Кистаның көлемі әртүрлі, оның мөлшері пайда болу себептеріне, организмнің қай жерінде орналасуына, мерзіміне және кистаның айналасындағы қан тамырына байланысты болады.

eczema, atis n – экзема, теміреткі

Этиологиясы әр түрлі көптеген тері ауруларының жалпы атауы. Теміреткінің негізгі белгісі – денеде ұсақ түйіндер пайда болып, адам қатты қышынады. Теміреткімен барлық жастағы адамдар ауырады, әсіресе 40 – 60 жас аралығындағы әйелдерде жиі кездеседі. Дерттің дамуына әр түрлі инфекцияның түсуі, организмде жүйке және иммунды жүйелердің бұзылуы, улану және аллергия жағдайлар әсер етеді. Теміреткі алғашқыда дененің кез келген жеріне қызарып, бөртпе болып шығады. Оның беті жылтыр, түйіннің (папуланың) ортасы ойыс, қызғылт күңгірт немесе алқызыл түсті, диаметр 2 – 3 см болады.

fractura, ae f – СЫНЫҚ

Сүйек бүтіндігінің бұзылуы. Пайда болуына байланысты туа біткен және жүре пайда болған Сынық болып бөлінеді. Туа біткен сынықтар нәресте сүйегінің құрсақ ішінде патологиялық процестер немесе анасының жарақат алуы себептерінен болады. Жүре пайда болатын Сынықтар себебіне қарай патологиялық және жарақаттық Сынық болып ажыратылады. Жарақаттық Сынық – сау сүйектің оқыстан күшті механизмі зақым алуы (соққыдан, құлап қалудан, тағы басқа), ал патологиялық Сынық көбінесе жеңіл жарақаттың асқынуы не сүйек тінінің өзінен-өзі ауырып, өзгеріске түсуі салдарынан (остеомиелит, ісік, тағы басқа) болады

gangraena, ae f – гангрена

gangraenosus, a, um – гангренозды

ежелгі заман мен ортаңғы ғасырдан белгілі. Гиппократ санның ашық сынықтары жайындағы тарауында, аяқ-қолдың қатты ісінуі мен сарғаюы өлімге қауіпті асқыну көрінісі деді, яғни газды гангренаның барлық симптомдарына ұқсастығын айтады. Бұл ауруды 19 ғасырда пысықтап жазған. Өткен жүз жылдықтың басында Дюпюитрен, ал кейіннен Пирогов (1848) осы аурулармен кездесіп, оны жарақаттанған және өздігінен пайда болатын эмфиземаның дамуымен байланысты деп шешті. Бір жағдайларда эмфизема жарада атмосфераның ауаның енуімен, ал басқа жағдайларда – ауаның эритроциттерден ыдырауымен байланыстырды.

Грек приставкалар:

1. a (an) – болмауы (аз)
2. dys – бұзылуы
3. hypo - қалпынан төмен, астында
4. hyper – шамадан жоғары, үстінде
5. syn – қосылыс, бірігу
6. anti – қарсы
7. endo – ішінде
8. ecto, -exo – сыртқы, сыртында
9. pro – алға, алдында
10. per – күшею, арқылы

1. meta – бір орыннан екінші орынға ауысу
2. dia – арқылы өту
3. peri – жанында, қасында
4. para – айналасында, қасында
5. prae – алдында epi – үстінде
6. ana – төменнен жоғары
7. meso – шажырақай, орта
8. cata – жоғарыдан төменге
9. en – ішінде
10. ec – сыртқы, сыртында
11. eu – дұрыс, жақсы, қалыпты
12. re – қайталау
13. des – кетіру

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Стоматология терминдерінің орысша-қазақша түсіндірме сөздігі. – Алматы, Қазақстан, 1991.
2. Патологиялық анатомия терминдерінің орысша – латынша – қазақша түсініктеме сөздігі.- Ақтөбе. ISBN 9965-437-40-8
3. Raz R, Miron D, Colodner R, Staler Z, Samara Z, Keness Y (1996). "A 1-year trial of nasal mupirocin in the prevention of recurrent staphylococcal nasal colonization and skin infection".
4. Пульмонология терминдерінің орысша-қазақша түсіндірме сөздігі. Алматы: Ана тілі. 1996.